

PE URMELE UNUI PROCES DE PROPRIETATE

Zoltan Iusztin*

Cuvinte-cheie: justiție, drept, pricini și procese, familia Haraszti, foruri de judecată

Keywords: justice, law, cases and trials, Haraszti family, court seats

La sfârșitul secolului al XV-lea actul de justiție și întreaga activitate juridică progresau în raport cu alte instituții sau științe ale societății. Autoritatea justiției era întemeiată pe coduri de legi, a căror fiabilitate cobora în timp până la Bula de Aur. Multiplele reforme au dezvoltat și reglementat aplicarea legislației, astfel că tribunalele ajunseseră să se bucure de o vastă experiență care le consolidase reputație. Punctul culminant este atins odată cu redactarea, la începutului veacului următor, a celebrei lucrări de drept *Tripartitum* de către juristul Ștefan Werbőczy.

Caracteristica principală a dreptului vremii a fost particularitatea. Existau, în regatul Ungariei, mai multe foruri de judecată, specifice statutului social al celor pe care îi deserveau. Spre exemplu, locuitorii orașelor intrau sub incidența legilor și a scaunelor de judecată create special pentru aceste comunități. Unitățile administrative teritoriale precum comitatele dețineau un for de judecată propriu, numit *sedria*. Locuitorii comitatelor erau judecați de aceste tribunale locale, însă nobilii aveau dreptul de a apela la forurile judiciare de la curia regelui, constituite inițial pentru a judeca pricinile baronilor, ale mării nobilimi, ale cavalerilor și funcționarilor curții. Cu timpul, aceste instituții judiciare centrale și-au extins competențele asupra întregii țări, devenind cele mai căutate curți de apel.¹ Tribunalele de la curtea regelui erau accesibile însă doar nobilimii și privilegiaților. Cei care nu se regăseau între stările țării și nu beneficiau de patronajul acestora nu aveau posibilitate să-și caute singuri dreptatea. Majoritatea mărturiilor privind actul dreptății din această perioadă provin de la cei privilegiați, motiv pentru care procesele și demersurile lor juridice sunt mai ușor de reconstituit.

În studiul de față aducem în atenție o pricină a banului de Severin și cavalier

* Muzeul Național al Banatului Timișoara, Piața Huniade, nr. 1, e-mail: iusztin.z@gmail.com

¹ Imre Hajnik, *A magyar bírósági szervezet és perjog az árpád és a vegyes-házi királyok alatt* (Budapest, 1899), 8–13.

al curții, Francisc Haraszti. S-au păstrat numeroase documente care consemnează diversele pricini cu care s-a confruntat, în unele cazuri travaliul actului de justiție fiind destul de detaliat. Datorită însemnatei averi strănse, care cuprindea domenii întinse, cu numeroase așezări², Haraszti s-a văzut confruntat cu diverși oponenți și, prin urmare, a fost nevoit să-și caute dreptatea la curtea regelui. Cel mai complicat conflict, care i-a creat numeroase probleme, atât prin prisma cheltuielilor materiale, cât și a prejudiciilor morale a avut ca obiect moșia Păuliș din comitatul Arad. Disputa privind stăpânirea posesiunii a acoperit aproximativ trei decenii și a implicat confruntarea a două generații de oponenți. Cu toate că a fost citat constant la judecată, nevinovăția sa este dovedită de documentele păstrate.

Posesiunea îi fusese dăruită de Ioan Corvin la începutul anului 1491, în contul unei datorii de 2000 florini de aur, astfel că modul dobândirii sale nu era unul ilegal.³ Problemele rezidau în situația anterioară a moșiei. Este cunoscut faptul că pentru a-i asigura fiului său suportul financiar necesar dobândirii coroanei, regele Matia i-a acordat numeroase posesiuni, multe dintre ele fiind confiscate abuziv de la proprietarii de drept. Într-o asemenea situație s-a aflat și moșia Păuliș astfel că, după dispariția autoritarului dinast, noul proprietar s-a văzut confruntat cu opreliști încă de la instalarea sa.

Pentru obținerea poruncii de oficializare a stăpânirii, Francisc se adresase atât regelui, cât și judeului țării.⁴ Cererea prezentată la mai multe instituții centrale nu reflecta o situație neobișnuită. Deosebirea consta doar în timpul alocat executării poruncii regale. Cel puțin, în cazul de față, porunca judeului țării a fost îndeplinită în decurs de o lună de zile de la redactarea sa⁵, în schimb locul de adevărire indicat în porunca regală a răspuns după un an de zile. În relatarea acestuia din urmă se menționează faptul că, la instalarea lui Francisc, nu fusese ridicată nicio obiecție însă, două săptămâni mai târziu, la locul de adevărire se prezentase un reprezentant al nobilului Ioan Patocsi, care ridicase opreliște împotriva noului proprietar. În consecință acesta a fost chemat la judecată în fața regelui.⁶

Contestatarul său era membrul unei familii locale care deținea moșii în cinci sau șase așezări din comitatul Arad, cele mai importante fiind Eperjes și

² Zoltan Iusztin, "In the Corvin's Service. Francis of Haraszth, Banus Zewreniensis (I)," în Zoltan Iusztin, ed., *Politics and Society in the Central and South-Eastern Europe (13th-16th centuries)*. I (Cluj-Napoca: Mega, 2019), 116-143.

³ Ibid., 124.

⁴ Ibid., 153-155.

⁵ Ibid.

⁶ Zoltan Iusztin, "În serviciul Corvinilor: Francisc de Harazth, banus Zewreniensis. Cursus Honorum (II)," *Banatica* 30/II (2020): 128-130.

Iregd.⁷ Strămoșii săi sunt menționați începând cu secolul al XIV-lea. Membrii acestui clan nu s-au numărat printre potențaii țării și nu au deținut demnități, însă la nivelul comitatului făceau parte din rândul nobilimii înstărite. Ultimii descendenți mai trăiau în prima jumătate a secolului al XVI-lea, ulterior familia stingându-se pe linie masculină.⁸

Nu s-au mai păstrat mărturii privind desfășurarea acestei prime pricini, iar majoritatea dovezilor existente sugerează că plângerea nu a avut niciun rezultat. Simțindu-se nedreptățit, Ioan Patocsi își provoacă opozantul prin atragerea pe proprietatea sa a cinci familii de iobagi care locuiau pe moșiile lui Francisc de la *Paulocz* și *Bozincz*, în comitatul Arad. Patocsi i-a așezat pe moșia sa de la *Pare*, determinând mânia adversarului. Ca răspuns Haraszti i-a impus familiarului său, Mihai de *Zekelzagh*, să le ceară socoteală celor plecați. Prin forță, iobagilor li s-au luat 250 stive de cereale, iar viile însămânțate și cultivate de ei, din promontoriul celor două moșii amintite, cu o valoare apreciată la peste 50 florini de aur, au fost distruse. Cu toate că strămutarea s-a făcut în mod legitim, prin plata teragiumului, fostul stăpân s-a simțit lezat, ordonând represalii.⁹

Confruntat cu un asemenea abuz Ioan Patocsi se adresează judelei țării, reclamând daune în valoare de 300 florini aur.¹⁰ Capitlul din Arad, desemnat cu cercetarea plângerii, confirmă faptele și îi citează la judecată pe vinovați, în fața scaunului de judecată a prezenței personale a regelui. Autoritățile îi fac cunoscută decizia lui Haraszti pe moșia de la Ceala.¹¹

După cum atestă plângerile ulterioare ale lui Patocsi, cauza a rămas iarăși nerezolvată.¹² Pricina a rămas blocată pe masa unui for de judecată, cel mai suspectabil fiind al regelui însuși, deoarece judele țării din acea perioadă, Petru Gereb de Vingard avea la rândul său procese cu Haraszti.¹³

Ioan apelează inclusiv la scaunul de judecată al palatinului, fapt ce nu putea fi întâmplător, deoarece conducerea sa a fost preluată, între timp, de același Petru de Vingard.¹⁴ Procesul a tergiversat, în schimb samavolniciile cavalerului

⁷ Dezső Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korába*, vol. I (Budapest, 1890) s.v. Aradmegye: Helységek; Főbb birtokosai.

⁸ Pál Engel, *Középkori Magyar Genealógia* (Budapest, 1998), s.v. Genealogia s.v. Patócsi (iregdi, eperjesi).

⁹ DL 59934.

¹⁰ DL 59889.

¹¹ DL 59889.

¹² DL 59934.

¹³ DL 73164; Miloš Marek, *Archivium familiae Majtényi*, *Fontes Rerum Slovacarum*, vol. III (Trnava, 2013), doc. 244.

¹⁴ *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*, vol. III/1, Norbert C. Tóth, Richárd Horváth, Tibor Neumann, Tamás Pálosfalvi, eds. (Budapest, 2016), 81, 90: jude al curiei (1494–1500), palatin (1500–1503) (în continuare *Archontologia*).

au continuat. La un moment dat, familiarii săi au pătruns înarmați pe moșia *Dragyłowcz* și le-a sustras iobagilor lui Patocsi 16 boi. Cauza ajunge inclusiv pe masa adunării generale a stărilor, care o amână, repartizând-o prezenței personale a regelui. Abia la șase ani după furtul boilor, în iulie 1504, avocatul lui Patocsi, înarmat cu numeroase hotărâri și documente obținute la scaunul de judecată al palatinului, la capitlul din Cenad și cu ocazia congregațiilor generale, se înfățișează în fața prezenței personale a regelui.¹⁵

În această perioadă scaunul de judecată care reclama prezența personală a suveranului era condus de episcopul Ștefan Erdődi.¹⁶ După unele surse clericul a fost un diplomat cu experiență, cultivat în spiritul umanist¹⁷, însă nu beneficiem de indicii privind relația sa cu Haraszti. Cert este că mărturiile păstrate dovedesc faptul că sentințele date în timpul mandatului său nu au fost favorabile fostului ban de Severin. În ciuda faptului că Nicolae de Wezele, apărătorul său, a prezentat un document emis de capitlul din Vacz, care îl exonera de orice vină, sentința i-a fost potrivnică. Dată în numele regelui, porunca prevedea că, pentru a-și dovedi onestitatea, trebuia să jure împreună cu alți trei nobili în biserica mănăstirii “Fericitei Fecioare Maria” din Ipolyság. Mărturia care atesta depunerea jurământului urma apoi să fie prezentată, în termen de 32 de zile, aceluiași for al prezenței personale a regelui.¹⁸ Potrivit cercetărilor istoricilor dreptului, o astfel de hotărâre fusese adoptată pentru că avocatul acuzării refuzase *communis inquisitio*, ascultarea martorilor de ambele părți, procedeu care ar fi favorizat pârâtul, obligat doar să se disculpe. Pe de altă parte, acceptarea unei investigații mutuale presupunea ca partea vătămată să fie sigură că beneficiază de suficienți martori valizi.¹⁹

Abil, procuratorul lui Patocsi, care avusese posibilitatea să susțină acuzațiile doar cu mărturia capitlului din Arad, a întors în favoarea clientului său dovada de nevinovăție emisă de capitlul din Vacz pe seama pârâtului. Acest document nu i-a fost de folos lui Haraszti care s-a văzut nevoit să se disculpe. Nemulțumit, încearcă să se sustragă obligației judiciare și apelează la ajutorul comitelui de Timiș care era și căpitanul părților inferioare ale Ungariei. Alegerea nu era întâmplătoare, deoarece cele mai întinse domenii ale sale se aflau în comitatele din zona Timișului și Mureșului Inferior²⁰, iar prin prisma resurselor materiale și umane pe care le asigura căpitanului se vedea îndreptățit să-i ceară sprijinul.

¹⁵ DL 59935.

¹⁶ *Archontologia* III/1, 75.

¹⁷ Tamás Fedeles, *A Pécsi székeskáptalan személyi összetétele a keső középkorban (1354–1526)* (Pécs, 2005), 318–319.

¹⁸ DL 59935.

¹⁹ Hajnik, *A magyar bírósági*, 294.

²⁰ Iusztin, “In the Corvin’s Service,” 122–133.

Depunerea jurământului de nevinovăție alături de alți trei nobili reprezenta cea mai simplă contestație a acuzațiilor²¹, fapt ce dovedește că Francisc se considera, dacă nu ofensat, cel puțin nedreptățit de sentință. Desigur, în cazul său se impunea alegerea unor persoane cu un statut social similar, însă jurătorii nu aveau rolul de martori. Jurământul lor nu era unul impus de prevederi juridice, nu era depus nici din perspectiva unor observatori ai faptelor și în cunoștință de cauză, ci în calitate de chezășie. Prin jurământ ei asigurau onestitatea și “buna credință” a celui acuzat și nu soluționarea cauzei. Totodată, jurământul avea o valoare care, în cazul nobililor, se ridica la o marcă.²² Chiar și în acest context suma nu era una importantă pentru posibilitățile sale financiare.

Răspunsul baronului Ioja de Șom nu s-a lăsat așteptat, iar ca urmare a intervenției sale, depunerea jurământului a fost amânată de palatin.²³ Ulterior se observă faptul că amânarea a fost cerută pentru desfășurarea negocierilor dintre părți. Cu zece zile înainte de dată prevăzută pentru depunerea jurământului, capitlul din Arad adeverea împăcarea dintre Ioan Patocsi și Francisc Haraszti. Prin mijlocirea unor nobili jurați, toate pricinile care reclamau pagubele materiale provocate iobagilor celui dintâi au fost stinse. De asemenea, Francisc era absolvit de vină, fără a mai fi nevoit să depună jurământ.²⁴

Demersul este recunoscut iar etapele sale pot fi reconstituite. Ca urmare a numeroaselor plângeri ridicate împotriva sa, unele reiterate, cu concursul a două foruri de judecată distincte, scaunul prezenței personale a regelui l-a obligat, în baza mărturiilor, să-și susțină nevinovăția prin jurământ.²⁵ Considerându-se nedreptățit și nevinovat, inclusiv în cazurile de samavolnicii care, după unele opinii, pot fi considerate represalii la provocările adversarului, Haraszti nu acceptă sentința și apelează la ajutorul comitelui de Timiș care mijlocește în favoarea sa stingerea procesului prin negociere. Fără îndoială împăcarea a implicat despăgubirea acuzatorului și l-au costat pe cavaler, în principal, resurse materiale. Din fericire pentru el astfel de cheltuieli nu îi puneam în pericol statutul social și nici demnitatea.

Interesantă este ipoteza susținută de istoricul Tringli István potrivit căreia puține dintre spețele și litigiile judecate la curia regelui, care au avut ca obiect samavolnicia, pot fi încadrate acestei fărădelegi.²⁶ Supoziția sa este întemeiată pe complicitatea cutumelor și a vechilor obiceiuri care au justificat și totodată

²¹ Hajnik, *A magyar biróságai*, 323.

²² Ibid., 320–323.

²³ DL 59947; DL 59948.

²⁴ Adrian Magina, ed., *Acte și documente privitoare la părțile de jos ale Regatului Ungar 1500–1552* (Cluj-Napoca: Mega, 2020), 50, doc. 17.

²⁵ DL 59935.

²⁶ István Tringli, “A középkori hatalmaskodások törvényes alapjai,” în V. Dáné, M. Makó,

au aprobat delictele săvârșite împotriva uzurpatorilor de moșii și a celor care nu au respectat proprietatea privată. În acest sens este citat Werbőczy, care a consemnat dreptul de apărare a proprietății prin puterea forței. Astfel, dacă unui proprietar îi era ocupată moșia, acesta avea posibilitatea, în decursul unui an de zile, să-l înlăture pe uzurpator.²⁷ În concluzie, apărarea sau recuperarea moșiei prin forță era dreptul proprietarului. Concomitent ar fi fost recunoscut și dreptul păgubitului de a-și recupera prejudiciul, motiv pentru care actele de pedepsire ale celor care produceau distrugereri erau permise. Practici precum *arrestatio* și *represalia* ar fi fost permise pentru recuperarea pagubelor pricinuite bunurilor mobile și persoanelor, în timp ce pedepsirea uzurpatorilor și apărarea moșiei priveau bunurile imobile.²⁸

Din această perspectivă este greu de stabilit în ce măsură represaliile ordonate de Haraszti împotriva foștilor săi iobagi care s-au mutat pe moșiile adversarului său pot fi considerate legitime. Potrivit relatărilor, iobagii în cauză și-au plătit teragiumul, iar decretele regatului le permitea libera strămutare. Așezarea lor pe moșia rivalului indică o anumită provocare vizavi de care fostul ban putea rămâne impasibil. Pe de alte parte, șirul atacurilor asupra moșiilor lui Patocsi nu poate fi deslușit de documentele păstrate, motiv pentru care nu poate fi cunoscută natura samavolnicilor și nici justificabilitatea lor.

În raport cu toate obiceiurile țării, cu codurile de legi sau sentințele tribunalelor, sprijinul regelui era crucial. Această realitate este confirmată de situația lui Haraszti care a rămas pe mai departe în stăpânirea moșiei Păuliș. Stingerea pricinii, cel puțin pentru a doua oară, a reprezentat un eșec pentru Ioan Patocsi, care nu s-a resemnat ci a reluat acuzațiile în fața judelei țării. Un singur document s-a mai păstrat de la judecata care s-a încheiat, de această dată, în favoarea sa. În urma deliberărilor, judele Petru de Bazin a hotărât restituirea moșiei Păuliș reclamantului. Actul păstrat nu este sentința judecătorului, ci relatarea capitlului din Arad, emisă la 28 noiembrie 1506, a doua zi după introducerea în stăpânire a câștigătorului. Potrivit relatării, demersul s-a realizat fără incidente, dar și fără a se ține seama de împotrivirea lui Francisc.²⁹

Fără mărturii nu putem susține coruperea actului de justiție pentru faptul că Ioan Patocsi a ales judecata judelei țării. Cel din urmă era membru al clanului Bazin și veche cunoștință a familiei Haraszti. Câteva documente consemnează

G. Sipos, eds., *Testimonio litterarum. Tanulmányok Jakó Zsigmond tiszteletére* (Kolozsvár, 2016), 410.

²⁷ Stephano de Werbőcz, *Corpus Juris Hungarici, Tomus Primus Opus Tripartitum. Juris consuetudinarii ejusdem regni*, pars III, art. XXII. a. 2 (Tyrnaviae, MDCXCVI).

²⁸ Tringli, "A középkori hatalmaskodások," 410.

²⁹ Anexe, doc. I: *contradictione prefati Francisci in causam attracti et aliorum quorumlibet previa ratione non obstante.*

faptul că baronii de Bazin au ocupat și devastat moșia Gutor din comitatul Bratislava în repetate rânduri. Posesiunea în cauză fusese dobândită de Ladislav Magnus, tatăl lui Francisc.³⁰ Aceste mărturii dovedesc că între cele două familii nu putea exista o atitudine de neutralitate, ci una subiectivă. De semnalat este și faptul că celebrul jurist Ștefan Werbőczy a fost unul dintre judecătorii care l-au secondat pe Petru de Bazin, în această perioadă, în care Ioan Patocsi redeschisese procesul pentru moșia Păuliș.³¹

Ajuns într-o situație dificilă Haraszti s-a adresat direct protectorului său. Regele Vladislav al II-lea nu a ezitat, la rugămintea fidelului său, ci a poruncit capitlului din Arad să anuleze sentința favorabilă, obținută de Ioan și să-l citeze la judecată.³² Locul de adevărire execută ordinul, la o zi după instalarea celui din urmă în stăpânire, și declară nulă sentința judelei țării în târgul din Arad. Totodată, îl citează la judecată pe moșia sa *Hozywazzo* împotriva lui Francisc Haraszti. Ioan urma să se înfățișeze în fața prezenței personale a regelui abia anul viitor, la începutul lunii mai.³³

Exemplul prezentat dovedește o imixtiune clară a suveranului în actul justiției. În ciuda existenței unei sentințe emise de un for central de judecată, regele anulează autoritatea sa și redeschide cauza, favorizându-și astfel fidelul. Acesta rămânea pe mai departe în stăpânirea moșiei Păuliș, până la finalizarea pricinii redeschise de această dată de rege. Desfășurarea ulterioară a ostilităților nu este cunoscută, atestabilă fiind doar consecvența lui Ioan Patocsi. La 11 septembrie 1511 acesta reia acuzațiile în fața aceluiași jude al țării. Respectând protocolul actului de justiție, Petru de Bazin poruncește capitlului din Arad să cerceteze plângerea înregistrată. În cuprinsul acesteia se afirma că, în urmă cu șase ani, după instalarea lui Ioan în stăpânirea moșiei Păuliș, Francisc a ocupat respectiva proprietate, deținând-o până în prezent.³⁴ Similar plângerilor anterioare, nici acest demers nu are vreun rezultat.

Câțiva ani mai târziu însă contextul politic se schimbă după ce, la 13 martie 1516, regele Vladislav al II-lea moare. Mărturiile adevăresc faptul că Ioan Patocsi nu i-a supraviețuit dar, cu toate acestea, pe masa de judecată a judelei țării a ajuns o altă plângere împotriva bătrânului cavalier. Contestatorul, Nicolae Patocsi, afirma că, după moartea tatălui său, se hotărâse să continue procesul pentru recuperarea moșiei, situație în care îl acuza pe Haraszti de stăpânirea sa ilegală timp de 10 ani de zile. Pricina este redeschisă în iulie iar, cu ocazia unei a doua ședințe de judecată de la sfârșitul lui august, judecătorul îi solicita procuratorului pârâtului

³⁰ DL 59176; DL 59218.

³¹ *Archontologia* III/1, 91.

³² DL 59965.

³³ DL 59965.

³⁴ DL 29938.

să prezinte actele de stăpânire asupra moșiei.³⁵ Harashti se afla în posesia moșiei din anul 1491, însă Nicolae Patocsi se raporta la amintita sentință a judeului țării din anul 1506, prin care se hotărâse retrocedarea posesiunii tatălui său, Ioan.

Procesul trenează însă și, după un an de zile, Petru de Bazin dispunea retrocedarea moșiei nobilului Nicolae Patocsi. Instalarea noului proprietar urma să fie înfăptuită de capitulul din Arad, a cărui relatare inițială nu s-a mai păstrat.³⁶ De altfel, câștigătorul procesului a acuzat locul de adevărită de emiterea unui document cu un conținut plin de erori.³⁷ Este greu de stabilit cel fel de erori reclama Nicolae. Puteau fi greșeli protocolare dar, în același timp, o încercare de mușamalizare a realităților în favoarea uneia dintre părți. La fel ca în situațiile anterioare, Harashti nu s-a supus sentinței și, potrivit mărturiilor, a încercat obstrucționarea executării sentinței în diverse moduri. Coruperea unor canonici ai capitulului putea fi o soluție, cert este că locul de adevărită a revenit asupra relatării inițiale și a corectat-o. Aceasta s-a păstrat într-un transumpt al ultimului document emis de judele țării pe seama lui Nicolae, în pricina de față. Conținutul său atestă faptul că, în momentul instalării celui din urmă pe moșia Păuliș, Toma Șomogy familiarul lui Francisc, s-a opus ridicând sabia.³⁸

Această narațiune clarifică situația complicată a cavalerului curții. O asemenea relatare a capitulului din Arad, privind opoziția armată față de autorități era suficientă pentru condamnarea sa. Începând cu secolul al XV-lea s-au multiplicat fărădelegile pasibile de pedeapsa capitală. Anterior, confiscarea tuturor posesiunilor și condamnarea la moarte era o pedeapsă rezervată nobililor care se făceau vinovați de infidelitate sau lezmajestate. Ulterior, astfel de sentințe erau pronunțate și în cazurile de nerespectare a sentințelor forurilor de judecată. Cei care agresau, răneau sau ucideau membri ai forurilor de judecată, autorități judiciare, reprezentanți ai locurilor de adevărită sau oameni ai regelui intrau sub culpabilitatea infidelității.³⁹

Toma Somogy nu atacase autoritățile, ci doar apelase la dreptul de *repulsio*, prin care părătul cerea rejudecarea pricinii. Prin scoaterea sabiei în fața autorităților venite la fața locului și refuzul de a părăsi moșia se înțelegea faptul că executarea sentinței era împiedicată. La un astfel de drept însă, se putea apela o singură dată, repetarea sa aducând cu sine condamnarea la lezmajestate.⁴⁰

³⁵ DL 60045.

³⁶ Anexe, doc. IV.

³⁷ Anexe, doc. III.

³⁸ Anexe, doc. II.

³⁹ Kálmán Kovács, *Büntetőjog*, în A. Csizmadia, ed., *Magyar állam és jogtörténet*, ediția XIV (Budapest, 2007), 250.

⁴⁰ Martyn Rady, "Hungarian procedural Law and Part Two of the Tripartitum," în Martyn Rady, ed., *Custom and Law in Central Europe*, (Cambridge, 2003), 68-69.

Într-un asemenea context rămâne întrebarea dacă Haraszti a încercat să corupă notarii sau canonicii locului de adevărire. În plângerea sa, Nicolae Patocsi susținuse că s-a adresat regelui datorită erorilor existente în prima relatare a capitlului arădean care îl dezavantajau. O asemenea greșeală sau omisiune putea privi episodul opoziției armate a familiarului lui Francisc. Omisiunea faptei ar fi năruit intenția lui Nicolae de a recupera moșia, deoarece s-ar fi prezentat doar introducerea în stăpânire, fără consemnarea eventualelor opreliști și, în special, cea a opozantului său. Această dispoziție fusese inserată în sentința judelei țării⁴¹ și, astfel, relatarea capitlului ar fi atestat doar oficializarea stăpânirii lui Nicolae în situația în care el nu reușise să dobândească moșia, încă ocupată de familiarii lui Haraszti. Ca urmare, era nevoit din nou să se adreseze regelui și forurilor de judecată.

Cu toate că deținea o sentință favorabilă, dispariția lui Petru de Bazin a complicat situația lui Nicolae. Mărturiile sugerează că a așteptat mai mult de un an de zile până la obținerea propriu-zisă a moșiei. Litigiul a rămas pe rolul scaunului de judecată al judelei țării care, abia la începutul lui februarie 1519, transcria pe seama pârâtului relatarea corectată a capitlului din Arad care era incriminatorie pentru pârât.⁴² Într-un asemenea context, sentința nu mai putea întârzia, iar prevederile sale nu ar fi surprins pe nimeni.

Haraszti sesizează amenințarea pedepsei capitale și previzibilul deznodământ, motiv pentru care apelează la ajutor pentru obținerea unui compromis, a cărui condiții le-a cântărit destul de bine. La 15 zile după ședința de judecată a judelei țării, regele anunța închiderea procesului. În urma negocierilor purtate între părți s-a ajuns la o înțelegere potrivit căreia, în termen de 20 zile, Francisc urma să predea moșia Păuliș lui Nicolae Patocsi în prezența autorităților.⁴³ Orice abatere atrăgea după sine sentința capitală și pierderea întregii averi.⁴⁴ Într-un final, întreaga dispută și procesul care trena de decenii se încheie. Anunțul regelui consemnează faptul că Ioan Patocsi s-a adresat și prezenței personale a regelui, iar sentința care ar fi trebuit dată la începutul anului a fost amânată. Pe de altă parte, Haraszti a contestat sentința dată de Petru de Bazin și, după moartea acestuia, a încercat să obțină rejudecarea procesului însă, la ultima ședință de judecată a judelei țării, amintită mai sus, îi fusese înmănată dovada care-l făcea pasibil de acuzația de lezmajestate. Într-o asemenea situație disperată era nevoit să accepte rigurile justiției.

Bătrânul cavalier mai avea relații, bucurându-se de sprijinul unui puternic baron și fost tovarăș de arme, Ioan Zapolya. Participând la campania voievodului

⁴¹ Anexe, doc. II.

⁴² Anexe, doc. V.

⁴³ Anexe, doc. VI.

⁴⁴ *Ibid.*, sub premissis *annotatum Franciscum Harazthy de et super prenarrato totali onere gravamini ipsius reportate capitalis sententie.*

Tansilvaniei din anul 1511⁴⁵, Haraszti se vedea îndreptățit să-i ceară ajutorul. Zapolya intervine în favoarea sa, așa cum arăta regele, însă aceeași relatare prevede doar obligația de a preda moșia, fără menționarea unor compensații.⁴⁶

Nu este prevăzută nicio despăgubire pentru Francisc care, după cum ne amintim, primise posesiunea Păuliș încă de la prințul Ioan Corvin în contul unui împrumut de 2000 florini de aur. Din acest motiv Haraszti era îndreptățit să stăpânească moșia, fără a fi vinovat de nedreptățirea altor proprietari. Cu toate acestea, acceptă să renunțe la o moșie ce i se cuvenea de drept. În afara intervenției influentului voievod mai există mărturii ulterioare, care atestă unele favoruri pe care le-a obținut după închiderea procesului.

Pentru fidelul cavaler al curții și favorit al regilor, situația putea fi pre-schimbată într-un compromis, chiar dacă, în ceea ce-l privește, spre deosebire de predecesorii săi, Ludovic al II-lea avusese o atitudine distinctă. Documentele familiei Haraszti atestă fără urmă de îndoială că Matia Corvin fusese cel care îi asigurase, nu doar o carieră militară strălucită, ci și acumularea unei averi importante. Fidelitatea, arătată și după moartea dinastului, scoate în evidență prețuirea pe care i-o purtase cavalerul. Slujirea prințului Ioan Corvin nu poate fi deslușită pe deplin fără simpatia sau afecțiunea ce-l privea pe ilustrul său înaintaș. Ulterior, Haraszti a câștigat și aprecierea lui Vladislav Jagello, rege care a intervenit, inclusiv în actul justiției, în favoarea fidelului său. Situația se schimbă odată cu urcarea pe tron a fiului său. Nu atât vârsta înaintată, care-l apropia de șapte decenii de viață, l-a distanțat de noul rege. În discuție poate fi adus anturajul tânărului dinast. În acest context, nu mai putea câștiga încrederea suveranului și, prin urmare, imunitatea de care se bucurase atât timp va dispărea. Edificatoare sunt în acest sens poruncile obținute de nepotul său, Grigore Haraszti, prin care autoritățile din comitatul Arad și districtul Lugoj erau mandatate să ia parte la diviziunea de moșii între acesta și unchiul său. Nepotul său ceruse și primise dreptul de lua părți din domeniile dobândite de Francisc.⁴⁷

Revenind la procesul de proprietate prezentat se cuvin urmărite atât avansarea în rang, cât și reinstalarea lui Haraszti la conducerea comitatului Arad.⁴⁸ În același an în care s-a finalizat procesul moșiei Păuliș, cavalerul redevine comite, dar cu rang de baron. Dintre cele câteva mărturii care-l privesc din ultimii ani de viață⁴⁹, este singurul care atestă, atât apelativul de *magnificus*, cât și instalarea sa la conducerea unității administrative. Documentul este o poruncă a regelui,

⁴⁵ DL 59994.

⁴⁶ Anexe, doc. VI.

⁴⁷ DL 60070.

⁴⁸ *Archontologia* III/2, 31.

⁴⁹ DL 60070; DL 60073; DL 60077.

păstrată în original, a cărei autenticitate nu poate fi contestată.⁵⁰ De altfel averea, modul de viață și relațiile politice corespundeau celor ale magnașilor. Aceștia din urmă îl acceptaseră în rândul lor, cel puțin după cum indică adunarea generală din anul 1511, pe ale cărei hotărâri, alături de pecetea baronilor se regăsea și fazanul depictat pe blazonul familiei Haraszti.⁵¹

ANEXE

I

1506, 29 noiembrie Arad

Transumpt în doc. DL.60046, din 28 VIII 1517.

Capitulul din Arad relatează regelui că, la porunca judeului țării, Petru de Bazin, l-a instalat pe Ioan Patocsi în stăpânire moșiei Păuliș, c. Arad, fără a ține seama de opreliștea ridicată de Francisc Haraszti.

Serenissimo principi et domino domino Wladislao, Dei gratia, regi Hungarie et Bohemie etc., domnio ipsorum naturali et gratiosissimo, capitulum ecclesie Orodensis orationum suffragia devotarum perpetua cum fidelitate. Vestra noverit serenitas, nos literas viri magnifici domini comitis Petri, comitis de Sancto Giorgio et de Bozyn, iudicis curie serenitatis vestre etc., modum et formam cuiusdam possessionarie restatutionis in se denotantes, pro parte egregii Iohannis Pathochy de Irewgd contra egregium Franciscum de Harazth confectas nobis amabiliter loquentes et directas, debita cum reverentia recepisse, capiteque sigilli nostri more solito consignatas eidem simulcum presentibus in specie remissas, iuxta quarumquidem literarum adiudicatoriarum continentam. Nos unacum magistro Francisco Komlosy de Orroshaza homine vestro regio per ipsum dominum comitem de curia vestra regia ad id specialiter transmissa ac in dictis literis adiudicatoriis, inter alios nominatim conscripto, unum ex nobis videlicet honorabilem magistrum Benedictum de Pankotha, socium et concanonicum nostrum ad premissarum literarum adiudicatoriarum exequutionem, nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tandem ad nos exinde reversi, nobis concorditer retulerunt eomodo, quod ipsi feria sexta proxima post festum beate Katharine virginis proxime preteritum

⁵⁰ Marek, *Archivium familiae Majtényi*, doc. 324; Z. Iusztin, “În serviciul Corvinilor: Francisc de Harazth, banus Zewreniensis. Cursus honorum,” *Banatica* 30/II (2020): 135, doc. VI.

⁵¹ Z. Iusztin, “The coat of Arms of Haraszti family,” prezentare în cadrul conferinței internaționale *Politics and Society in the Central and South-Eastern Europe (13th–16th centuries)* (Timișoara, mai 2023).

ad faciem possessionis Palelese, in comitatu Orodiensi adiacentem, vicinis et commetaneis et presertim nobilibus Michaelae ac Christoforo Baky necnon Balthasar Fekethe dictis de eadem Bak, item Matheo Kazdagh ac Andrea Iza in Menessy, egregii Bartholomei Pathochy de Kechkemeth, Paulo Abran in eadem Menessy, magnifici Iohannis Ongor de Nadasd necnon Andrea et Fieso nobilis domine Frusine relicte condam Gregorii Benkowych de Chwra iobagionibus, possessionibus in eisdem commorantes, dominorum scilicet ipsorum nominibus et in personis inibi legitime convocatis et presentibus accessissent, ubi idem homo vestre serenitatis presente nostro testimonio, dictam possessionem Palelese antefato Iohanni Pathochy simulcum cunctis sui utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ad eandem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus iure sibi incumbente perpetuo possidendas restatuisset, contradictione prefati Francisci in causam attracti et aliorum quorumlibet previa ratione non obstante.

Datum secundo die diei restatutionis premissae, anno Domini millesimo quingentesimo sexto.

II

1517, 4 noiembrie, Arad
Transumpt în doc. nr. V, din 2 II 1519.

Capitulul din Arad relatează regelui că, la porunca judeului țării, Petru de Bazin, din 28 VIII 1517, a dispus instalarea lui Nicolae Patocsi în stăpânirea moșiei Păuliș, moment în care Toma Somogy, familiarului lui Francisc Haraszti pe susnumita moșie, s-a opus prin forța armelor.

Serenissimi principi et domino domino Ludovico, Dei gratia, regi Hungarie et Bohemie etc., domnio ipsorum naturali et gratiosissimo, capitulum ecclesie Orodiensis orationes in Domino devotas perpetua cum fidelitate. Vestra noverit serenitas, nos literas magnifici domini comitis Petri, comitis de Sancto Giorgio et de Bozyn, iudicis curie maiestatis vestre, adiudicatorias pariter et sententiales, modum et formam cuiusdam possessionarie restatutionis necnon reambulationis, sequestrationis, octupationis ac titulo pignoris statutionis, rerumque et bonorum ablationis in se denotantes pro parte egregii Nicolai Pathochy de Iregd contra egregium Franciscum de Harazth, Bude, sedecimo die termini vigesima diei festi beati Iacobi apostoli proxime preteriti, ad quem scilicet terminum universe cause regnicolarum breves necnon breves brevium pariter et transmissionales per serenitatem vestram, de consilio dominorum prelatorum et baronum ac regnicolarum generaliter fuissent prorogate, confectas et emanatas

nobisque amicabiliter loquentes et directas, honore quo decuit recepisse et iuxta earundem continentiam, nos amicabilibus petitionibus prefati domini comitis Petri, iudicis curie vestre serenitatis, annuentes et obtemperare volentes vt tene-mur, unacum magistro Petro Ibrany de Waya, stili iudicatus curie vestre sereni-tatis notarii, homine vestre maiestatis, de curia eiusdem, per eundem dominum comitem Petrum ad id transmissio, nostrum hominem videlicet honorabilem magistrum Petrum de Ebes, socium et concanonicum nostrum, ad ea que in pre-allegatis literis ipsius domini comitis Petri, iudicis curie vestre serenitatis, adiu-dicatoriis continerentur fideliter exequenda nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum, qui tandem ex inde ad nos reversi nobis sub iuramento, in decreto huius regni Hungarie expresso, concorditer retulerunt eomodo, quo-modo ipsi feria quinta proxima post festum beatorum Simonis et Iude apposto-lorum, proxime preteritum, ad faciem possessionis Palelese vocate, in comitatu Orodiansi existentis, per prefatum Nicolaum Pathochy de Iregd actorem, modo et ordine in prescriptis literis pretacti comitis Petri, iudicis curie, adiudicatoriis pariter et sententionalibus denotatis iure mediante reobtentis, vicinis et com-mitaneis eiusdem possessionis universis et presertim egregio Gaspar de Bak vicecomite ac nobilibus altero Gaspar Bew, Michaele de eadem Bak, Iohanne Zenth Thamassy de Erdewskereky iudicis nobilium dicti comitatus Orodiansis, Iohanne de dicta Bak, in ipsorum propriis, item religiosis fratribus Emerico et Giorgio presbiteris ordinis fratrum heremitarum beati Pauli primi heremite, in claustrum beate Marie Virginis de Kalodwa degentes, in personis prioris et totius conventus claustrum eiusdem necnon circumspexit et providis Thoma Wad, iudice ac Simone Thywyswary, Dominico Therewk, Benedicto Hwzar, iuratis civibus civitatis spectabilis et magnifici domini Iohannis Zapolya, comitis per-petui terre Scepusiensis ac vaievide Transylvaniensis, Lyppa vocate, in eiusdem domini Iohannis et Petro Zelepes in possessione similiter magnifici domini Stephani de Bathor, comitis Themesiensis, Kolodwa vocata commorantes in ipsius domini Sthephani comitis, domini sui nominibus et in personis aliisque que pluribus, inibi legitime convocatis et eisdem presentibus accessissent, dum-que prefatus homo vestre et dicto testimonio nostro presente, primo et ante omnia, eandem totalem possessionem Palelese simulcum cunctis utilitatibus et pertinentiis quibuslicet, memorato Nicolao Pathochy de Iregd actore, iuxta adiudicationem iudicariam commissionem prenominati comitis Petri, iudicis curie vestre serenitatis, vigoreque literarum eiusdem adiudicatoriam pariter et sententionalium iure ipsi incumbentis perpetuo possidendam, contradictione et inhibitione prefati Francisci de Harazth et aliorum quorumlicet non obstante, restatuere et tandem alia omnia que in eisdem literis adiudicatoriis, dicti com-itis Petri continerentur similiter contradictione et inhibitione eiusdem Francisci de Harazth et aliorum quorumlicet modo simili non obstante, suo modo exequi

et ad effectum deducere voluissent. Ex tunc providus Thomas Somogy dictus in prefata possessione Palelese commorantem, nomine et in persona eiusdem Francisci de Harazth, eisdem vestre serenitatis et nostro hominibus evaginato ense atque gladio nudo resistente, eosdem non solum a restatutione ipsius possessionis Palelese, verum etiam exequutione et statutione omnium aliorum bonorum et iurium possessionarium rerumque quarumlibet in pretitulatis literis ipsius domini comitis Petri, iudicis curie vestre serenitatis, adiudicatoriis sententionalibus denotatoriis, modo et ordine in eisdem literis adiudicatoriis specificatis exequi debentes, potentialiter repulisset premissamque iudicialiam deliberationem atque commissionem eiusdem domini comitis Petri, suo modo et ad effectum deducere ac exequi nequamque permisisset, seriem itaque premissae exequutionis et aliorum premissorum ad fassionem dictorum vestre serenitatis et nostri hominum ad tricesimum secundum diem, a die prescripte exequutionis exhinc facte computandum, eidem vestre serenitati fideliter duximus rescribentes pretactasque literas annotati comitis Petri, iudicis curie vestre serenitatis, adiudicatoriis pariter et sententionales, capite sigilli nostri vt moris est consignatas eisdem serenitatis vestre in specie remittere.

Datum in septimo die diei stationis et exequutionis premissarum, anno Domini milesimo quingentesimo decimo septimo supradicto.

III

1517, 16 noiembrie, Buda
Transumpt în doc. nr. V, din 2 II 1519.

Ludovic II, regele Ungariei, poruncește capitlului din Arad, în urma plângerii lui Nicolae Patocsi, să rescrie și să corecteze relatarea sa din 4 XI 1517 și să o dăruiască părților aflate în proces.

Ludovicus, Dei gratia, rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris capitulo ecclesie Orodensis, salutem et gratiam. Exponitur nobis in persona fidelis nostri egregii Nicolai filii condam Iohannis Pathochy de Iregd, qualiter proxime precedendis diebus, quasdam literas vestras super exequutione quarundam literarum, spectabilis et magnifici comitis Petri, comitis de Sancto Giorgio et de Bozyn, iudicis curie nostre maiestatis, adiudicatoriarum pro parte dicti exponentis contra egregium Franciscum de Harazth emanatarum, atque per nostrum et vestrum homines proxime exequutariam, pro parte dicti exponentis, sub sigillio vestro et forsitan, ut nobis percipi datur, parti etiam adverse, relatoriarum emanari atque extradare procurassetis cum autem eedem litere vestre relatorie eo quo debuissent modo iuxta huius regni consuetudinem atque

legem legitime in certis ipsarum clausulis sive articulis confecti, munime confecte, sed longe aliter emanate existunt. Que clausule et articuli iuribus dicti exponentis plus derogare et obesse que suffragari videntur a parte immo plurimum detrimenti allaturus metuentes itaque ipse exponens ne huius modi suis iustis iuribus et quidem iuridice obtentis privaretur aut mediante huiusce modi literis vestris relatoriis in eisdem iuribus defectum pateretur. Supplicavit igitur maiestati nostre vt eidem circa premissa de condigno iuris remedio providere dignaremur, quia autem nos neminem regnicolarum nostrorum suis iustis iuribus presertim iuridice obtentis de facili destitui et ex impremiso primari fidelitati igitur vestre harum serie firmiter committimus et mandamus quatenus acceptis presentibus se mota quacumque procrastinationis mora ipsas utrasque partes in eo ammoneratis, quatenus eedem tales literas vestras relatorias, ipsis utrisque partibus per vos modo premissis extradatas manibus vestris assignari debeant et aliud in hac parte facere non audeatis, in illas clausulas sive articulos in quibus error commissus dari corrigentes. Quas clausulas quoque sue articulos prefatus exponens vobis recitaretur et demonstraretur est, rectificare sub formaque solita, tandem utrisque partibus extradare et emanari facere debeatis et teneamini, secus non facturi, presentibus perlectis exhibentis restituti.

Datum Bude, feria secunda proxima post festum beati Briccii episcopi et confessoris, anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo.

IV

1517, post 27 noiembrie, Arad
Transumpt în doc. nr. V, din 2 II 1519.

Capitulul din Arad relatează regelui că, în urma poruncii sale din 16 XI, a corectat și rescris actul său din 4 XI, privind instalare nobilului Nicolae Patocsi în stăpânirea moșiei Păuliș, din comitatul Arad.

Serenissimo principi et domino domino Ludovico, Dei gratia, regi Hungarie et Bohemie etc., domnio ipsorum naturali et gratiosissimo, capitulum ecclesie Orodensis orationum suffragia devotarum perpetua cum fidelitate. Noverit eadem vestra serenitas, nos literas eiusdem preceptorias, pro parte egregii Nicolai Pathochy de Iregd, in papiro patenter confectas nobisque sonantes, feria quinta proxima post festum beate Katherine virginis et martiris proxime preteritum, nomine et in persona dicti Nicolai Pathochy nobis, in capitulo exhibitas, honore et reverentia quibus decuit recepisse in hec verba: (urmează porunca regelui din 16 XI 1517).

Nos itaque mandatis vestre serenitatis in omnibus vt tenemur obedire

volentes, receptis prius ad nos, a prefato Nicolao Pathochy literis nostris relatorii pariter et repulsionaribus super executionem quarundam literarum spectabilis et magnifici domini comitis Petri, comitis de Sancto Giorgio et de Bozyn, iudicis curie serenitatis vestre, adiudicatoriarum pro parte iamfati Nicolai Pathochy de Iregd contra egregium Franciscum de Harazth, in facto possessionis Palelese pridem confectis et emanatis, eidem Nicolao Pathochy per nos antea extradatis perlectis quo eisdem literis atque intellectis recognitis etiam quibusdam erroribus in ipsis literis non animo nocendi, sed ex quadam inadvertentia incuriaque et oblivione notarii nostri immo etiam nostra commissis, mox honorabilem magistrum Mathiam de Pechk, socium et concanonicum nostrum ad premissam ammonitionem faciendum et peragendum destinandum duxeramus, qui tandem ex inde ad nos reversus nobis ad conscientie sue puritatem retulit eomodo, quodcum ipse magister Mathias, feria sexta proxima post predictum festum beate Katherine virginis et martiris proxime ut premittitur transfactum ad castellum antefati Francisci de Harazth Chalya vocatum in possessione sua BelsewChalya in comitatu Orodienti existentem adiacentem, cum prescriptis literis serenitatis vestre preceptorie pariter et ammonitorie accessisset. Tunc licet ibidem antefatum Franciscum de Harazth personaliter non invenerit nichilominus tamen eundem medio nobilis Georgii Doma, castellani sui, castello in iamdicto per ipsum Franciscum constituti ac personaliter ibidem reperti in eo ammonuisset ut idem Franciscum de Harazth paria antefatarum literarum nostrarum relatoriarum ipsi Francisco, pridem per nos extradata, ad rectificantes errores literis in eisdem, modo supradicto, commissos ad capitulum nostrum importare ac easdem manibus nostris dare et assignare deberet et teneantur. Quiquidem Franciscum de Harazth ammonitionem ipsam per independentes, paria ipsarum literarum nostrarum relatoriarum iuxta ammonitionum prefati magistri Mathie concanonicum nostri, vigore literarum vestre serenitatis preceptorie pariter et ammonitorie superius presentibus verbaliter infertarum, modo quo supra factam, ad capitulum nostrum ad rectificantes importare manibus nostris assignare, minime curavit. Nos vero recognitis ut premissum est erroribus ex quadam inadvertentia atque incuria et oblivione notarii nostri et per consequens nostra, in prescriptis utrisque literis, tam videlicet relatorias, que etiam paribus earum commissis, prescriptas literas nostras relatorias, nomine et in persona prefati Nicolai Pathochy de Iregd manibus nostris datas et assignatas, non obstante eo, quod paria earundem per dictum Franciscum de Harazth, nobis exhibita non fuerint in suis locis rectificantes esse duximus atque omnia ea que de ipsis utrisque literis per notarum nostrum exmissa erant et maxime seriem premissae ammonitionis per antefatum magistrum Mathiam concanonicum nostrum facte suo modo literis nostris relatoriis de novo factis inseri atque inscribi facientes easdem literas nostras

relatorias per nos rectificatas ac ex novo scriptas nostroque sigillio consignatas, memorato Nicolao Pathochy de Iregd, iuris sui ad cautelam extradeditimus huius modi sub tenore: (*urmează relatarea corectată a capitlului din Arad, cu data 4 XI 1517*)

V

1519, 2 februarie, Buda

MNL. OL. DL.60057, original, hârtie, sub text pecete aplicată în ceară roșie

Laurențiu de Ujlak, duce al Bosniei și judele țării, dispune, în pricina dintre Nicolae Patocsi și Francisc Haraszti, transcrierea relatării capitlului din Arad, din data *post 27 XI 1517*, pe seama pârâtului.

Nos, comes Laurentius de Wylak, dux Bozne, iudex curie, serenissimi principis domini Ludovici, Dei gratia, regis Hungarie et Bohemie etc., damus pro memoria, quodcum in causa inter egregium Nicolaum Pathochy de Iregd vt actorem ab una ac egregium Franciscum de Harazth, veluti in causam attractum, partibus ab altera, in presenti termino vigesimi diei festum Epiphaniarum Domini proxime preteriti ad quem scilicet terminum universe cause regnicolarum, breves ac breves brevium pariter et transmissionales per prefatum dominum nostrum regem de consilio dominorum prelatorum et baronum generaliter fuerant prorogate, coram nobis vertente et habita, quedam litere capituli ecclesie Orodiensis, super quadam repulsione relatorie in papiro clause confecte, per Gregorium Literatum de Mykola legitimum procuratorem dicti actoris, coram nobis in iudicio fuissent exhibite et presentate, mox Benedictus Balassa de Felchwth pro prefato Francisco de Harazth in causam attracto, cum procuratoriis literis conventus exclesie Sancti Benedicti de Iuxta Gron, in nostram exurgens presentiam paria dictarum literarum anotati capituli exlesseie Orodiensis, per nos in transsumto literarum nostrarum, eidem in causa attracto, dari postulavit, quarum tenor talis est: (*urmează relatarea capitlului din Arad, din anul 1517, post 27 noiembrie*).

Unde nos tenore prescriptarum literarum anotati capituli ecclesie Orodiensis super antelata repulsione relatorie de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali presentibus literis nostris patentes transcribi et transsumi facientes, memorato Francisco de Harazth in causam attracto duximus concedendas, iuris sui ad cautelam iustitia communi suadente.

Datum Bude, nono die termini prenotati, anno Domini, millesimo quingentesimo decimo nono.

VI

1519, 17 februarie, Buda

MNL.OL. DL.60060, original, hârtie, sub text pecete aplicată, cu hârtie de protecție

Ludovic II, regele Ungariei, atestă înțelegerea mijlocită de Ioan Zapolya între Francisc Harasztı și Nicolae Patocsi în pricina privind moșia Păuliș.

Nos Ludovicus, Dei gratia, rex Hungarie et Bohemie etc., memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod fideles nostri egregii Franciscus de Harazth ab una ac Nicolaus filius condam Iohannis Pathochy de Ireugd alias de Eperyes, onere et quolibet gravamine, Francisci fratris sui carnalis, natu minoris, in subnotandis per omnia super se assumpto, ab alia partibus, coram nostra personali presentia personaliter constitute per easdem partes sponte ac libere confessum extitit in hunc modum, quod quavis alias inter ipsas partes ratione et pretextu totalis possessionis Palelese nominate, in comitatu Orodıensi exstentis et habite, nonnullae lites et differentie contentio numque materie, mote et suscite ac in curia nostra regia tam paterne maiestatis, quam etiam nostris temporibus diutius ventillate extiterant et in processu huiusmodi cause ac differentiarum ipse Nicolaus Pathochy quasdam etiam literas adiudicatorias sententiales pro sui parte contra memoratum Franciscum de Harazth, coram spectabile ac magnifico condam comite Petro, comite de Sancto Giorgio et de Bozyn, iudicem curie nostre, anno superiore reportaverit, quarum vigore pretactam possessionem Palelese pro se restatui, et preterea ob indebitam eiusdem possessionis detentionem in universa bona et quelibet iura possessionaria prelibati Francisci de Harazth ubilibet habita et existente in duabus iudiciariis, in tertia vero partibus ipsius Nicolai manibus, nisi obstaculo cuiusdam violente repulsionis obviatum fuisset, octupati statuique fecisset. Quas quidem literas sententiales, in presenti, quo termino celebrationis brevium iudiciorum vigesima diei festi Epiphaniarum Domini proxime preteriti, ad quem scilicet terminum universe cause breves necnon brevium breves ac transmissionales per nostram maiestatem, de consilio maturaque deliberatione dominorum prelatorum ac baronum et regni nostri nobilium generaliter fuerant prorogate rursus et iterata, vice exequutioni demandari facere pretenderit et idem Franciscus impetrato a habitate nostra, causa in premissa novo quodam iudicio onus et pretium ipsarum literarum sententialium coram dicta nostra personali presentiam deposuerit. Tamen nunc eidem partes cum matura inter sese prehabita deliberatione cum vero nonnullorum dominorum et signanter fidelis nostri spectabilis et magnifici domini Iohannis de Zapolya, comitis perpetui terre Scepsiensis, vaivode nostri Transilvanensis et sicularum nostrorum

comitis, partes inter ipsas pro pacis et unionis amoenitate laborantium, sano inducte consilio ad talem pacis et concordie devenissent unionem pro ut devenerunt nostre personalis presentia in conspectu eo modo. Quod quia prefatus Franciscus de Harazth antedictam possessionem Palelese alio nomine Palewlese simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslicet, utilitatumque et pertinentiarum ac proventuum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad eandem de iure et ab antiquo spectantibus pertinereque debentibus, prenominatis Nicolao ac Francisco Pathochy ipsorumque heredibus et posteritatibus universis pure et simpliciter quieteque et pacifice remississet et resignasset, nullum ius nullamque iuris et dominii proprietatem pro se vel heredibus ac posteritatibus suis possessione in eadem per amplius reservando, sed totum et omne ius suum iurisque et dominii proprietatem quod et quam illa pro nunc habuisset vel se aut suos heredes et posteritates, etiam in futurum quomodolibet habere sperasset, in ipsos Nicolaum ac Franciscum transferent, pleno cum effectu, et eosdem Nicolaum ac Franciscum in reale pacificumque dominium eiusdem possessionis ad vigesimum diem diei datarum presentium, presente homine nostro ad id per nos specialiter deputando reimponere et collocare promississet et assumpsisset econverso vero memoratus quo Nicolaus Pathochy onere sub premissis annotatum Franciscum Harazthy de et super prenarrato totali onere ac gravamine ipsius reportate capitalis sententie preterea eodem partes sese mutuo de et super universis tam premissis que etiam aliis cunctis causis, differentis, iniuriis, dampnis, nocumentis, actibusque potentiariis et generaliter quorumlibet malorum generibus, ratione ipsius possessionis Palelese ad hec usque tempora in alterutrum quolibet illatis arrogatis patratique et commissis. Quito expedito ac omnibus absolutos reddidissent et commisissent immo ipse Franciscus prescriptam possessionem remisit et resignavit, predictusque Nicolaus Pathochy scilicet ambe partes mutuo sese absolutos reddiderunt et commiserunt tali obligaminis vinculo per eundem Franciscum Harazthy in se assumpto mediante, quod si ipse pretactam possessionem Palelese ad terminum prenotatum predictis Nicolao ac Francisco Pathochy pure et quiete remittere ac resignare eosdemque modo anulato in dominium illius, reale pacificumque collocare nollet, non posset aut recusaret quovismodo, ex tunc idem Franciscus solum vigore presentium, oneri ac gravamini capitalis sententie amissionique universorum bonorum et quorumlibet iurium suorum possessionariarum ubilibet et prefertur adiacente et quocumque nominem vocitatorum subiectus et obnoxius habeatur, illamque incurrisse et incudisse intelligatur eo facto et mox thesaurarii huius regni nostri per annotatos Nicolaum et Franciscum Pathochy requisiti presentium dumtaxat virtute tam prenarratam possessionem Palelese pro eisdem Nicolao et Francisco solum que etiam pretacta universa bona et iura possessionaria prelibati Francisci in duabus nostri veluti iudiciariis in tertia

vero partibus, ipsorum Nicolai ac Francisci manibus devoluentes et applicantes, repulsione inhibitione contradictioneque quorumpiam non obstante, nulla etiam gratia nostra regia ipso Francisco in hac parte suffragante occupante et auferente, tutam absolutam plenariamque et omni modam habeant preta-tis facultatem, ad que premissa idem Franciscus personali sua astantia sponte se obligavit coram nostram personali presentia prenotata, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Datum Bude, in crastino festi beate Iuliane virginis et martiris, anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono.

ON THE TRAIL OF A PROPERTY LAWSUIT

Abstract

The Historical sources testify that the judicial activity in the kingdom of Hungary was intensive at the turn of the XV–XVI centuries. The presentation of a case study provides a lot of information about the functionality of the courts seats and their subordination in the relation with the sovereign. A trial of Francis Haraszti, a knight of the court regarding the right of possession over the Păuliș estate, in the Arad county, is representative from this point of view, because it dragged on the role of the courts for almost three decades, leaving behind numerous documents. Their research highlights numerous juridical, political and social aspects. It is deciphered including the attitude of individuals and the feelings they feel towards the act of justice. The testimonies generally concern the nobility and privileged status. In their case, is observable the ardor with which justice was sought, regardless of their financial power. From this point of view it is possible to confirm the testimony of the jurist Stephen Werbóczy regarding the homogeneity of the nobility or, at least, its equality before justice.